

Pri Korenikovih.

(Povest iz sredine tega stoletja. — Spisal *Pivčan.*)

V.

lika, seveda prava olika, katera soglasno izobražuje in oblažuje vse dušne sile, je pa res velika dobrota za človeka. Kako takega človeka vse bolj zanima, kamor se ozre; koliko lažje in natančneje razumeva v cerkvi besedo božjo; koliko bolj zbran in po-
božen je lahko pri službi božji in pri molitvi, ker so mu bolj razvite dušne moči itd. Osebito pa ga zanima v naravi stotero rečij, za katere se nevedni človek niti ne zmeni ne. Cvetlice ga vsako leto pozdravljajo od vseh stranij kakor stare znanke; veselo jih nagovarja: tebe tudi poznam, pa tebe tudi, in tebe . . . o, kako vas je lepo oblekel dobri Bog! Kako domačega se čuti v gozdu: ljube ptičice pozna že po glasu, znane so mu navade raznih živalij, velikih in malih, po vodi in po suhem, po travi in po mahu . . . Vse ga zanima!

Vse take ugodnosti prave olike si lahko opazoval pri našem vrlem dijaku, preblagem Tončku. Preživel je tako marsikatero srečno uro veselih počitniških dnij. V veseli naravi se je otrešel pogostokrat mučne misli, da ima ubožne stariše, ki mu ne morejo ugoditi vsega, kar bi si želel, da ga nekaterniki v vasi ne vidijo radi, četudi ni nikomur vedoma storil nič žalega. Zgodaj v jutro si ga videl na robu skalnate Osojnice, ko je opazoval vzhajajoče solnce. Na potu k sv. maši v pol ure oddaljeno farno cerkev, kamor je hodil slednji dan, sédel je dostikrat na cestni kamen in zrl v svetlo roso, kjer so prehajali lesketajoči se biseri v sive meglice, ki so se leno vzdigovale kvišku. S knjigo v roki se je kaj rad sprehajal ob bregu bistro tekoče Pivke, ki je kmalu po njegovem dohodu bila narastla skoro toliko, da je bila sicer precej globoka struga popolnoma zalita. Ker je imel mehek in dovzeten čut do vsega, kar nam ponuja narava lepega, pečal se je bolj z okolico nego s knjigo, četudi jo je odprto nosil med prsti.

Nekega vročega popoldne je zopet stal ob vodi, kjer je bila deloma jako globoka in skrita mej grmovjem; motril je v globini sive ščuke s ploščatimi glavami, prežeče na plen, in mlado čredo belkasto svetlih klenov, ki si je neizkušena upala tja do njegovih nog, kjer je sedaj pa sedaj spustil suho drobtinico kruha.

Nato je začel stikati po rakih, kateri se skrivajo pod skalami in po luknjah ob bregu; a ves čas so ga motili tudi krasni metulji, ki so priletavali in odletavali, ter razni žužki, ki se nahajajo v obilici o takem času v takih krajih. Toliko ga je zanimalo naravoznanstvo, da skoro ni čutil hude vročine, s katero je pripekalo poletno solnce. A slednjič mu je vendar-le tudi vročina prenadležna; prav potrebno se mu zdi, da bi se nekoliko ohladil in okrepčal v tako vabljeni Pivki, saj se je tudi v šoli priporočalo kopanje, zlasti v taki vodi, kjer je mogoče veliko plavati. Zažene se v sredo potoka . . .

Toliko se pogostokrat zanesemo na svoje oko, ta res pravi biser našega zdravega telesa, a vendar, kako nas časih vara, kolikrat zapelje v nesrečo! To bridko resnico je spoznal Tonček takoj, ko je bil na sredi struge. Toliko časa je meril na bregu visočino Pivke na tem mestu in stavil bi bil, da ne seže do ram. Sedaj se je pa stezal na vso moč, če je hotel dobiti na površju zraka v nenasitljiva pljuča. Voda, ki je bila tu kaj naglega teka, tirala ga je s seboj dalje ne brineč se za njegove klice, ki so se mu izvijali iz prsij radi nakratnega strahu vsled tolake prevare. Ko ga zasukne vrtnec z vso močjo par sežnjev dalje, zmanjka mu tal pod nogami in, ker revež ni poznal one spretnosti, da bi si pomagal s plavanjem, nikne pod površje...

Vse svoje moči napne, da pogleda zopet iz nemilega mu skrivališča, vsope kolikor mogoče zraka, zakriči in zopet potone...

To se ponavlja nekaj časa, nazadnje ga pokaže vrtnec zopet na dan, a ne gane se več in ne zmeni se za moža, ki se je uprav sedaj zagnal oblečen v globino, prijel ga s svojo koščeno roko in z drugo na vso moč vodo okoli sebe otepavajoč prinesel ga srečno do brega in ga položil na trato.

Minulo je dokaj časa, predno se je Tonček zavedel, odprl oči in zroč v človeka, ki ga je drgnil po podplatih in mu sedaj pa sedaj kanil neke kapljice v usta, spoznal Florijana. Ta vrli prijatelj Korenikove hiše je delal z drugimi železniškimi delavci, ki so za streljaj daleč za grmovjem obdelovali in vozili kamenje za most čez Pivko. Ko je zaslišal mili klic iz zakrite bližine, je takoj spoznal, da mora biti kdo v veliki nevarnosti. Bliskoma teče na pomoč, in hvala Bogu, ravno da še o pravem času. Z njegovo pomočjo se je Tonček nazadnje vendar postavil na noge in oblekel. Vendar domov si ni upal. Kakor bi ga bile zapustile vse moči, zleknil se je pod hrastom, kjer je zapazil knjigo, ki jo je prebiral pred kratkim. Ne meneč se zanjo je zrl hvaležno v svojega rešitelja.

Kmalu pride tudi nekaj drugih delavcev bližje, mej njimi Grga, katerega je poslal oče gledat, kaj dela Florijan toliko časa, da ga ni na delo. Florijan ga prosi, naj mu pomaga nesti reveža domov, a hudobnež se zasukne na jedni nogi in se še usti prav robato:

„Kaj, h Korenikovim da bi šel! Gorje mi, če bi zvedeli to oče! Pustite ga; kadar se naveliča ležati ondi, jo bo že sam pobrisal. Kaj mu je bilo treba toliko vode požreti!“

Še marsikaj bi grdun naklepal, a Florijan ga ni poslušal, marveč zaklical je po cesti idočemu vaškemu pastirju, ki je imel vsled vročine dopust do štirih popoldne, naj pride bližje. Temu dopové v kratkih besedah, kako in kaj, in mož je koj pri volji, da pomaga nesti nesrečnika domov...

Da je bil strah pri Korenikovih nepopisno velik, ko so jim prinesli njih ljubljenca vsega prepadenega in onemoglega domov, ni nam treba še posebej omenjati. Da je imela Anka kar rdeče in otekle oči od obilega joka, ko je stala cela dva tedna ob bratovi postelji, čudil se ne bo nihče, kdor je poznal to blago deklico. Saj bi bila rada postregla celó ptujcu v jednaki nesreči, nikar le svojemu tako ljubljenu bratcu. Res, sedaj mu je

bila dvakrat sestra: prava sestra, poleg tega pa še „usmiljena sestra“, ki mu ni znala le spretno streči, marveč ga tudi lepo tolažiti, celó razveseljvati v mučni bolezni.

VI.

Omenili smo že v prejšnjih poglavjih Tončkovega brata Poldeta. Začetkom letošnje zime je bil nastopil svoje štirinajsto leto in marsikdo bi mu jih bil prisodil več, kajti bil je deček, ki se ni zbal nobenega svojih sovrstnikov, cvetočih lic in sploh trdnejše narave nego brat — dijak. Zato ga je tudi gostač Florijan rad jemal s seboj na delo. Tako je tedaj že v prvih letih delal starišem to veselje, da jim je mogel izročati svoje zaslužene novce nele v shranitev, temveč v pomoč v njih stiskah in zadregah, koje so imeli z grajenjem nove hiše.

A še bolj nego tega zaslužka so bili vsi domači veseli njegovega dobrega, zares blagega srca. Kako sočutno je poleg sestre Anice skrbel za bolnega brata dijaka. Kadar je prišel z dela domov, vselej je bila prva pot k bratovi postelji in skrbno je popraševal po njegovem zdravju, ga li hudo boli, ali bo kmalu okreval itd. S sestrico Anko sta se dogovorila, koliko rožnih vencev in križevih potov bosta izmolila za bratovo zdravje; tudi to sta sklenila, da pojdeti oba k spovedi in k sv. obhajilu v zahvalo, če ljubi Bog reši Tončka. In ko sta se nekega dne že odpravljala, jima reče bogoljubna mati:

„Počakajta še nekaj dnij, da se Tonček popolnoma utrdi; potlej pojdem jaz tudi, pojedemo vsi hkrati; to bode najboljša zahvala za preveliko dobroto.“

Lep družinski praznik je bil oni dan, ko so izpolnili to obljubo; mejsebojna bratovska in družinska ljubezen je bila po prestani nesreči še pristrčnejša, zadovoljnost pri Korenovih še večja.

A kaj hočemo, ko je pa zemeljska sreča tako nestalna; kjer se vgnezdi jedna nesreča, pridruži se ji tako rada še druga, sedemkrat hujša.

Drugi dan po oni skupni zahvali je prišel Polde nenavadno zgodaj domov z dela. Takoj so vedeli domači, da se je pripetilo nekaj, četudi ni bilo sprva besede spraviti iz njega. Tudi ga je izdajala preveč očitno neka pobledele rdečica na njegovem licu, in oči, ki niso bile tako živega in bistrega značaja nego sicer, marveč so sedaj pa sedaj silile celó debele solze čez trepalnice, katere je pa skušal deček kolikor mogoče zakriti. Nekaj časa se mu to res posreči, a ko zagleda na vratih stranske izbe Tončka, ki mu pride naproti in mu sočutno pogleda v solzne oči, zjoka se na ves glas.

Domačim je to čimdalje bolj neumljiva uganka.

Na premnogo izpraševanje, ki je cikalo nazadnje že na nejevoljo in pretenje, dal je deček vendar-le od sebe znamenje, da ni še zabil govoriti.

„Nič več — ne grem — k železnici-ci —“ jeclja s pretrganim glasom, ker mu jok preseka še vedno slednjo besedo, ki jo izvlečeta roditelja iz njega.

Na prigovarjanje dijakovo ga pusté, da se umiri. Nato nadaljuje:

„Na onem nasipu pri mostu sem izkladal kamenje, izprožil po nesreči koničast obrobek, da se je valil po strmini in zadel Grgo, ki je stal pod nasipom, da se je ta ugledavši mene na vrhu takoj zleknil po tleh. Cestnik prihiti takoj zraven, pomaga mu na noge, nato me pokliče dol in me pred vsemi tako ozmerja, da nisem vedel, kje stojim:

„Kaj, tako te je učil oče, ki se šteje za svetnika, tako druge ljudi pobijati! Meniš-li, če je brat priberačil v mesto in se tam zaril v bukve in začel igrati gospoda, da ti je že radi njega vse dovoljeno? Le nikar si ne utepaj v glavo, da ga boš gledal kdaj preoblečenega na leci, ampak za biriča bo, pri vseh tisoč vragih, za biriča!“

Dečku zaduši zopet obilen jok besedo. Domači s Semčevimi vred so stali molčé okolu njega kakor ljudje, katere je prevzela v dno duše neprijetna in neljuba vest.

„In zakaj me je tako nadeval?“ začne zopet Polde ihtéc. „Zato, ker je že davno iskal prilike, da bi me odslovil od dela. Da je Grga vso svojo bolečino ponajveč hlinil, videl sem takoj, ker je po mojem odhodu krohotaje se zarobantil in odšel na delo, kakor po navadi.“

Korenika je skušal sinka kolikor mogoče potolažiti in pogovarjajoč se nato s Semcem in svojo ženo prišel je do sklepa, da se je znani hudobnosti Cestnikovi pridružila tu tudi pijanost, kateri se je udal mož popolnoma, odkar se je bil naselil Polaj v vasi. Tej misli je pritrdil tudi Florijan prišedši zvečer z dela in pripovedoval je zbranim znancem pred hišo dolgo v noč, kako so domači delavci po Poldetovem odhodu godrnjali nad Cestnikovim činom in ogibali se Grge.

Nenavadno soperično je bilo drugi dan ozračje. Nekako mrklo je prodiralo solnce svoje pekoče žarke skozi neštete meglice, ki so polnile v komaj dogledni obliki nebesni prostor, vendar si je stari Kobnè, selski nočni čuvaj, idoč po vaškem pašniku vedno brisal pot s čela sedaj z veliko rdečo ruto, sedaj z rokavom svoje ohlapne, hodnične srajce. Poleg svoje službe, ki se je po prvem moškem kolenu podedovala pri Kobnetovih, odkar stoji vas, pečal se je Kobne še s postranskim zaslužkom, da je narejal izborne brezove metle, izdeloval iz svinjskih kož osrednja za mlatiške cepove in kar je bilo še potrebnega v skednju.

Videč, da je zastonj ves trud, iznebiti se s platnom obilega potu, ki mu je kar zalival male oči, začne Kobnè počasneje korakati. Zroč nepretrgoma predse šteje po svoji navadi na prste zaslužek zadnjih dnij in ne opazi male čede ob potu, ki je radi vročine podelgla v senco zelene lipe, in dečka sedečega ne daleč proč pod košato jelšo. Šele, ko ga ta ogovori, ustavi se starec in, vzdignivši desnico nad obrvi, ker se mu je le preveč bliščalo solnce, spozna Korenikovega Poldeta.

„Ti danes paseš?“ začudi se čuvaj in ga še vedno motri izpod obrvij, kakor bi ne mogel verjeti, da je on.

„Sveti Jernej je danes, oče. Čednik je odšel na semenj v Postojno in tako moramo opravljati danes njegov posel drugi. Jaz imam našo živino, Semčevo in Smodinovo.“

„Tako, tako. Kaj pa, ali k železnici ne greš več? Kakor sem slišal, te je precej zdelal Cestnik. Vsaj Polaju je tako pravil.“

„Kobnè, lepo vas prosim, molčite o njem, mene ne bo več predenj.“

„Tako, tako. O kako danes peče in žge to solnce! Ta soparica nepomenja dobrega. Nevihto bomo imeli, nevihto. Glej, kako se dvigajo nad Nanosom megle, in kót med Vremščico in Šico je tudi zaprt.“

Kobnè se ozira nekaj časa v ono stran, kjer se je čimdalje bolj temnilo in oblačilo, in premišlja, bi-li šel naprej ali se vrnil.

„Kam ste pa namenjeni?“ vpraša za nekaj časa Polde, katerega je že začela skrbeti bližajoča se nevihta. Zdelo se mu je tudi, kakor bi bilo zagrmelo v daljavi.

„Butaro cepičev bi rad urezal. Sedaj pa ne vem — nič — na burjo se je obrnilo. Ne bo hudega.“

Rekši koraka Kobnè dalje in se izgubi v bližnje ‚cerje‘, vaško hosto, ki se prostira od pašnikov tja v Javornik in ki je dobila ime radi množine tu rastočih cerov.

Čuvajevo vremensko prerokovanje, na koje se je Polde toliko zanesel, da se ni ganil iz dolinice, pokazalo se je le prekmalu kot ničevo. Oni oblaki, ki so se jeli pred kratkim prikazovati na zahodu, spremenili so se kmalu v sivočrne kôpe, množili se, gostili in slednjč prevlekli vse nebo. Grom se je čul izza gorâ; vihar je šibil in prigibal drevesom vršiče. Polde se na zadnje le pripravi, da bi gnal domov, a v tem hipu mu kane na roko kaplja, nato druga, tretja, in v hipu se privleče čez Grmačo cela ploha. Deček se stisne v dve gubi k jelši, zavije skrbno v svojo malo suknjo, zaviše kraje starega bratovega klobuka navzdol in čaka, da se preleti...

Kakor bi nebesni izvori hoteli oddati vse, kar hranijo v sebi, tako je začelo padati, vmes je rezal rdeč blisk, da je ubogemu pastirju kar jemalo vid. Grom je tresel tla pod njim, da je revež kar trepetal.

Že se je nagnil hudourni oblak proti Javorniku — vsaj Poldetu se je zdelo tako, ker je blisk nad njim ponehaval — a — nesreča! — sedaj ureže blisk v jelšo. Veje in mladike leté na vse križem, deblo se prekolje po dolgem — in Polde?!... Še vedno počiva pod jelšo in se stiska krčevito v ogrinjalo, a ne več po koncu sklonjen v gube, marveč po tleh se je zleknil, in gleda stekleno izpod osmojenih obrvij in očrnelega čela proti nebu, kamor je ravnokar splaval njegov duh — — —

Prišel je k njemu mož, da bi mu pomogel, a ni ga videl več. Kobnè je došel prepozno, a vendar poln upanja, da ga še reši, ga zadene na rame in nese na dom.

* * *

27. avgusta 1854.

Predragi Ivan!

Pred malo dnevi si moral dobiti moje sporočilo o nesreči, ki me je zadela radi moje neprevidnosti. Popisal sem Ti natanko vso nesgodo, ker Ti nečem prikrievati ničesar. Znabiti je Tvoj odpis še na potu, saj vem, da si v skrbi, kaj je z menoj. A ne

čudi se, da Te prehitim jaz s drugim pismom. Res je, okreval sem, hvala Bogu, vsaj za silo, a to ni jedino, kar Ti imam sporočiti. Glej, utehe in duška svoji boli iščem v teh vrsticah, v katere hočem izliti svoje gorje, dasi je tako vsaj nekoliko olujšam. Saj si mi Ti za Bogom in mojim dušnim voditeljem jedini, kateremu lahko potožim svoje žalostne razmere. Na domače se ne morem obrniti, ker oni trpijo jednako, če ne še več nego jaz.

Ti jedini veš, kako sem se veselil letošnjih počitnic hoteč jih uporabiti v razvedrilo in krepilo dušnim in telesnim močem. Gotovo se še spominjaš, ko sva se pogovarjala zadnji večer pred slovesom, da se bova celo skušala v dopisih, kateri bo veselejših stvarij poročal drugemu. In vendar, kako so se moje najslajše nade spremenile v dim! Da, zgodilo se je uprav nasprotno. Komaj sem prebolel hudo mrzlico, ki me je napadla radi one strašne nesgode pri kopanju, in je moje domače minil prvi strah, že je segla nesreča s svojo neusmiljeno roko mnogo hujše v našo družino.

Gotovo Ti je znano, da sem Ti pripovedoval včasih, ko sva se sprehajala po vrtu svojega stanovanja, kako veselje imam prišedši domov s bratom, ki me vedno težko pričakuje. In res sem imel rad Poldeta, kolikor more ljubiti človeško srce one, ki mu stojé po sorodstvu najbližje, a se mu omilijo tudi po blagovitosti. A glej! — včerajšnji dan smo ga pokopali . . . Grozno, kaj ne, in hudo! Da si me Ti videl, kako se mi je trgalo srce žalosti, ko so začele grometi lopate neusmiljeno črno prst na mojega preljubega brata, gotovo bi me okaral in mi očital malosrčnost in celo obupnost. Vendar bi mi kolikor toliko delal krivico. Ti bi me opozoril, naj obrnem svoje srce in oči tja gori, kjer jih je našlo uteho na tisoče. To je bila tudi meni prva skrb. Kako bi mogel drugače prenesti toliko bol! Pomisli tudi, da ga ni nakratnega sdravila za ranjeno srce, zlasti če je rana zasekana globoko v sredino. To se je zgodilo tudi pri meni, kar mi tudi Ti pritrdiš gotovo, če Ti povem, da je Poldek pred dvema dnevoma zdrav in čvrst gnal na pašo nekaj drobnice, da je vstala med tem huda ura, in da ga je prinesel vaški čuvaj domov mrtvega — sade tega od strele — oh! — — Je-li mogla neizprosna izvrševalka ukazov božjih, bela smrt, na strahovitejši način mahitati po tej cvetki in jo še silnejše presaditi v boljši vrt? Največja tolažba ob tej britki zgubi je nam vsem to, da je bil dva dni pred to nesrečo še pri spovedi in svetem obhajilu. A natančneje Ti bom opisal o drugi priliki, danes ne morem, mi je prehudo. Le nekatere okoliščine Ti še omenim, ki se tičejo tega prebritkega dogodka. Koliko se trudim sedaj, da bi odvzel ljudem toliko nespametnih predsodkov, ki jim polnijo glave! Nekateri zavračajo vso krivdo na Cestnika, ki je spodil dečka s dela. — Tega človeka sem Ti

opisal v zadnjem pismu, ko sem Ti tožil o slobnosti nekaterih ljudij, ki me ne morejo pustiži v miru. Vendar ga imam še vedno za toliko moša, da bi mojemu Poldetu ne privoščil kaj takega. — Drugi so se oprijeli vere, da je ona dolinica, kjer se je to zvršilo, nesrečen kraj, in da je bilo to še od rojstva usojeno dečku. Kakor vidiš, v mojem kraju se drži ljudstva še marsikaj, kar ima svoj izvor v nekdanjem poganstvu naših pradedov. A kam sem zašel, da Ti opisujem take stvari, saj sem se vendar namenil iskati utehe pri Tebi. Dragi Ivan, pridi tolažit in tešit svojega prijatelja! Sedaj Te najbolj kravao potrebuje. Pa kaj pisarim to! — Minil bo celi teden in morebiti še več, predno dospó te vrstice skosi vse pošte tja onostran Kamnika Tebi v roke. O, železnica, da bi bila še skoro sgrajena! — No, če se ne vidiwa preje, prideva skup v mestu, kjer se pričnó še za tri tedne šole. Ostani zdrav in odgovori kaj kmalu Svojemu

Antonu.

Zaznamovani dnevi.

(Spisal J. Štrukelj.)

IV. Velikonočne počitnice.

Poldek, počasi, slišiš, le počasi in previdno, da Tilka ne omahne!“ Tako je svarila gospa Sivčeva svojega dobro sedemletnega sinka, ki je bil živ kakor živo srebro in je poskakoval po tramu, na katerem se je ujčkal čez debel hlod s sestrico. Materin opomin je bil kaj potreben. Poldek se namreč ni prav nič bal in nič hotel razumeti, da bi bilo sestri možno pasti, kadar jo je zaujčkal v višavo. Tilka je bila pa izprva zelo boječa. Res jo je veselilo ujčkanje, saj je bilo tako prijetno vzdigovati se in zopet plavati proti tlom, toda prav varna se ji pa le ni zdela ta igra, zato se je krčevito držala trama in sedela na njem trdo kot klòp. Ščasoma pa, ko je šlo vse po sreči, dobila je pogum in se srčno smejala Poldku, ki se je zvijal in gibal kot gibčna mučka. To je Poldka še bolj spodbadalo, še silneje se je poganjal in zibal tram.

„Poldek, Poldek, ne preveč, kaj sem poprej rekla?“ morala mu je mati vnovič zaklicati.

„O saj ni prehudo“, zagovarjala je Tilka bratca in bila vsa srečna na tramu.

„Pa vendar — le po pameti se ujčkajta, da se kaj ne zgodi“, učila je skrbna mati.

„Nama ne bode nič, saj se znava dobro, kaj ne, Tilka?“ ponašal se je Poldek in nadaljeval svoje burke.